З ВАЧЭЙ СЫШОЎ, ДЫ НЕ З ПАМЯЦІ

...У свой час я захапляўся творчасцю Васіля Шукшына, а найбольш, здаецца, яго апавяданнямі пра дзівакоў. Цікавыя людзі! На аднаго з іх і мне пашчасціла. Ударлявы такі, высокі, усмешлівы... Яму тады за 50 было. І прозвішча адметнае — Авяр'янчык: усе, хто на слых па-руску запісваў, заўсёды пыталіся, што пасля «р» — цвёрды знак ці мяккі?

Але ж запомніўся ён не столькі гэтым, колькі сваім проста неверагодным талентам трапляць у розныя гісторыі. Ці нават ствараць іх...

Значыць, неяк інстытуту бульбаводства, які знаходзіцца ў Самахвалавічах (а гэта з дзясятак кіламетраў ад Мінска), тэрмінова спатрэбілася новае абсталяванне. Заказ на яго вытворчасць атрымала наша прадпрыемства. І вось работа зроблена, засталася, можна сказаць, драбяза — даставіць «груз» на месца.

Каб не адрываць спецыялістаў ад асноўнай работы, гэтую задачу (пагрузіць, завезці, разгрузіць...) даверылі нам, ітэраўцам, так званым белым каўнерыкам. Адпаведнага рабочага адзення ніхто з нас, вядома ж, не меў. «Прыбіраліся» ў тое, хто што знайшоў (потым адзін з аднаго смяяліся, бо кожнага ну хоць ты ў каноплі — замест пудзілаў)...

Ну а далей — завезлі тое абсталяванне, што называецца, здалі заказчыку, а самі наводшыбе, у цяньку селі чакаць аўтобуса.

Трэба сказаць, што яго даўгавата не было — рабочы дзень канчаўся. Таму, калі пад'ехаў, «загрузіліся» мігам, але не ўсе: Авяр'янчык прапаў!

Мы спачатку гукалі яго, потым шукалі, потым, літаральна, прачасалі нагамі найбліжэйшыя кусты... Усё без толку — чалавек як скрозь зямлю праваліўся!

...Рашэнне ехаць у горад без яго далося нам вельмі цяжка: не ведалі, што думаць, што рабіць, усю дарогу перажывалі, дома ноччу не спалі...

А нараніцу наш Авяр'янчык як нічога ніякага прыйшоў на работу. Мы ледзь не загрудкі: «Дзе быў?» Кажа: «Спаў... У кусце». Гэта ў яго са службы, маўляў, засынаць пры «дзявятым вале» і тады хоць з гарматы страляй... Вечарам прачнуўся сам, за чатыры гадзіны пехатой прыйшоў дадому. Пра «аўтастоп», казаў, нават не марыў, бо такога абадранца нават ноччу машыны здалёк аб'язджалі.

Гэта — адна прыгода. Раскажу пра другую.

Наша прадпрыемства знаходзілася ў прыгарадзе. Сцежка да яго пралягала цераз калгаснае поле. І калі на яго вывозілі гной...

«Водар» — нішто, а вось «паласа перашкод»... Баючыся на ёй паслізнуцца, мы скакалі ад «міны» да «міны». Здаралася прамахнуцца. Здаралася паслізнуцца...

А потым на нашым полі пасадзілі капусту, і вырасла яна вялікая ды прыгожая: не дзіва, што пад восень асобныя качанчыкі, што раслі бліз дарогі, сталі патроху знікаць.

Паквапіўся на іх і наш Авяр'янчык. Дзень пры гэтым выбраў удалы:

Фота Анатоля КЛЕШЧУКА.

людзі выйшлі на масавую ўборку. А вось з часам ён крыху памыліўся. Факт, што неўпрыкмет прымкнуўшы да працуючых, наш дзівак стаў, што называецца, носам круціць — вышукваць найлепшыя качаны ды складаць сабе ў торбы.

Між тым у калгаснікаў пачаўся перапынак на абед: людзі кінулі работу, пайшлі па дамах. Авяр'янчык таго не заўважыў — ён «шчыраваў» сабе далей. А вось яго заўважылі вартаўнікі (поле было пад аховай) і, вядома ж, у крык...

Злодзей прыкінуў, што ногі доўгія, лес блізка — уцячэ.

Аднаго не ўлічыў, што бегчы давядзецца яшчэ і ад сабак — да таго ж на... «лаўца»...

Карацей, прыпусціў — як той бусел на ўзлёт, толькі замест крылаў — торбы з капустай. Лес ужо за пару метраў быў. А там, бачыць, яшчэ два ахоўнікі — вогнішча распальваюць. Авяр'янчык як зараве: «Ла-жы-сь!..» Тыя ніцма... Ён — цераз агонь і ў лес.

...Хвілін праз сорак з'явіўся на рабоце з дзвюма торбамі капусты. Сабакі, сказаў, яго не дагналі, бо па лесе пятляў, як сапраўдны заяц.

...Калі Авяр'янчык сышоў на пенсію, мы спачатку з палёгкай уздыхнулі, бо прыгод такіх з ім была процьма. А потым — не паверыце — засумавалі, бо Васіль Макаравіч Шукшын меў такі рацыю: у чалавечым «разнатраўі» дзівакі зусім не лішнія. З імі цікавей.

Іван Гаральчук,
г. Мінск.

РАСОНСКІ ІДАЛ

У інтэрнэце чытаў, што ў нашай рацэ Дрысе знайшлі старажытнага ідала, які на паверку аказаўся...

Зрэшты, пра гэта чытачам любімай звяздоўскай рубрыкі мне хацелася б расказаць не прозай. Такім чынам

У адной з мясцовых вёсак
Дзед Вінцук рабіў унёсак
У тутэйшы сельскі быт:
Каб палепшыць дабрабыт,
Майстраваў ён, як вядзецца,
Усё, што толькі давядзецца
То драбіны, то начоўкі,
Скажуць — ручку для нажоўкі
Ці акенца, каб відней...
Ці карыта для свіней.

Майстар просты быў, вясковы,
Толькі ўразлівы на словы.
Да таго ж меў добры «стаж»...
Вось і кінуўся ў кураж:
— Тапарышча для сякеры?!
Ды рукам сваім я веру.
Нават ідала зраблю!
Стаўка?
З носа па рублю!..

Калі «рушыў» у заклад,
То ні кроку ўжо назад.

Значыць, ціхенька, здаля
Маракуе ля камля:
Абкарыў... Стакроць памераў,
Цюкаў нештачка сякерай...
— Ці не з глузду з'ехаў дзед, —
Баба хрысціцца ад бед. —
Гаспадарку не спраўляе,
У пуні штосьці вырабляе
Ад світанку аж да ночы —
Уваліліся ўжо вочы...

Не было б другога ліха:
Праца ў майстра ішла паціху.
Стаў яго цурбан дубовы
Неяк дзіўна хмурыць бровы.
Доўгі нос да губ звісаць,
Вочы строга пазіраць...
Нават ручкі змог злажыць!
Дзед — мастак!
Каб мне так жыць!

Вось — нарэшце —
скончыў справу
(Хоць бяры і на выставу!):
Трубіць збор сябрам-суседзям,
Каб жа ўсякі мог агледзець
Можа, нават шапку зняць
Ды й заклад яму аддаць...

Глупства, пане дабрадзею,
Песціць марныя надзеі:
Людзі грошай шкадавалі,
Таму дружненька прызналі:
— Можа, ідал трохі й гожы,
Але ж гэта толькі можа...

Дзед рашучыя меў рысы:
На спіну й... на бераг Дрысы.
Там —
статуі ўсё адно —
Галавой яе — аб дно!

...Колькі часу там ляжала,
На сягоння звестак мала.
Толькі дайверы аднойчы
Акруглілі ў масках вочы:
Гістарычная знаходка
Кружыць розумы салодка!
Сталі думаць-вырашаць —
Як жа ідала падняць?
Навукоўцаў запрасілі,
Каб жа вартасць ацанілі...

Тыя з лупай ды пінцэтам,
Справу робячы з імпэтам
Выдаюць вердыкт суровы:
Гэты ідал — яшчэ «новы!» —
Гадоў сорак і не болей
Праляжаў ён у «няволі».
ххх
...Паглядзіш у інтэрнэце, —
Многа цудаў ёсць на свеце!
Я ж за вухам чухаю:
Гэты быў не ў Бухаве?

Аляксандр Матошка,
Расонскі раён.

Заўвага аўтара: Бухава — невялікая вёска на беразе Дрысы.

Анекдот у тэму ад вядучай рубрыкі Валянціны ДОЎНАР: вучоныя-археолагі знайшлі шлем Аляксандра Македонскага. А праз дзесяць метраў — знайшлі яго матацыкл.

Пішыце! Свет захаваўся таму, што смяяўся. І думаў.

Неасабісты суб'ектыў

ШОСТЫ ДЗЕНЬ ВОСЕНІ

Той, каго чакаеш і шукаеш, прыходзіць і знаходзіцца. А ці трэба?

На практычных занятках па псіхалогіі ў нас аднойчы быў цікавы трэнінг. Трэба было расказаць дзве гісторыі, адна з якіх — суцэльная выдумка, другая — найчысцейшая праўда. А аўдыторыя павінна была ўгадаць, што ёсць што. Пахвалюся: мне, акрамя выкладчыцы, удалося падмануць усіх. Яна як прафесіянал — па жэстах, міміцы — вылічыла ісціну. Астатнія мае аднагрупнікі — дарослыя дзядзькі і цёткі з багатым жыццёвым досведам (заняткі праходзілі на факультэце перападрыхтоўкі), пракалоліся на гісторыі праўдзівай — не паверылі. Яна здалася ім неверагоднай і мала падобнай на праўду. Але жыццё часам закруціць такі сюжэт — ніводзін таленавіты белетрыст не пераплюне. Пачула я яе падчас адной са сваіх камандзіровак ад непасрэднай дзеючай асобы, так што сумнявацца ў тым, што так і было, не выпадала.

А гісторыя гэта, на першы погляд, тыповая. Пра дзяўчыну, якая ў далёкім 1983-м праводзіла свайго каханага ў армію. І пра хлопца, які ішоў служыць, верачы, што яна яго дачакаецца, што, калі ён вернецца, яны пажэняцца і будуць жыць доўга і шчасліва. Пра Афганістан — крывавы тагачасны кашмар многіх савецкіх сем'яў — куды хлопца з беларускай вёскі накіравалі служыць у дэсантны полк. Пра ліст, які праз паўгода атрымалі яго бацькі, у якім значылася страшнае: «Прапаў без вестак»...

На гэтым тыповасць гісторыі заканчваецца. Бо дзяўчына ў гэтым паведамленні знайшла для сябе суцяшэнне: не забіты, значыць — жывы. І... паехала яго шукаць. Яна ўжо скончыла медыцынскае вучылішча, збіралася паступаць у мединстытут. Але інстытут мог пачакаць. А яна ўсімі праўдамі і няпраўдамі дабілася, каб яе накіравалі ў шпіталь у Кабуле. Там і прабыла фактычна да 89-га, да вываду войскаў. Факт сам па сабе неверагодны: больш за два кантрактныя гады рэдка хто затрымліваўся. Але яна кожны раз угаворвала кіраўніцтва пакінуць яе яшчэ на два гады — працягвала шукаць яго, распытвала, пісала запыты, аднойчы пра яе нават карэспандэнт цэнтральнай газеты ў сваім афганскім нарысе два сказы напісаў. Кожны дзень думала: а раптам вось сёння яго, параненага, знясіленага, прывязуць у шпіталь... Міналі дні, месяцы, гады, і ёй ужо было не дзевятнаццаць, а дваццаць пяць. Але пра тое, каб штосьці мяняць у сваім жыцці, яна нават не думала, і, калі савецкія войскі з Афганістана сышлі, яна не паехала далёка — засталася працаваць медсястрой у невялікім таджыкскім гарадку побач з граніцай. Каб быць бліжэй, калі раптам...

А «раптам» здарылася праз пару месяцаў, як ён прапаў. Яго, беспрытомнага, у вельмі цяжкім стане спачатку прывезлі ў шпіталь у Ташкент, пасля — у Маскву. Ён нейкі час быў нават у коме, дакументы пісаліся-перапісваліся, і яго ў рэшце рэшт паблыталі з поўным цёзкам з Украіны (толькі дата нараджэння не супадала), які насамрэч прапаў дзесьці ў гарах. Тое, што здарылася пасля, не паддаецца ніякай логіцы і тлумачэнням (прынамсі з жаночага пункту гледжання). Сяк-так выкараскаўшыся пасля ранення і цяжкай кантузіі, ён, даведаўшыся пра гэтую блытаніну, вырашыў, што так яно і трэба, і... не стаў аб'яўляцца дома. У вялікай краіне, якую скаланала перабудова, прапасці без вестак наноў было вельмі проста. Бацькі яго так і не дачакаліся — памерлі перад развалам Саюза.

А яна — дачакалася. Калі ў пачатку 90-х у Сярэдняй Азіі пачаліся беспарадкі, вярнулася дадому. Паступіла ў мединстытут — у свае амаль трыццаць! — скончыла, паехала працаваць у раённую паліклініку недалёка ад родных мясцін. А ён аднойчы прыйшоў да яе ў кабінет па даведку — пасля шматгадовых блуканняў ён вярнуўся на радзіму, атабарыўся ў суседнім гарадскім пасёлку...

Калі яна расказвала мне гэтую гісторыю, на дварэ быў, здаецца, 2001-ы. Яны ўжо дзесяць гадоў жылі разам, гадавалі сына. З поўначы Беларусі пераехалі на поўдзень, на Палессе. Пабудавалі добры дом, завялі гаспадарку. Спакойнае, размеранае жыццё пачалося. «Ці шчаслівая я? — перапытала ў мяне здзіўлена. — Не ведаю. Я толькі нядаўна перастала баяцца, што ён зноў кудысьці знікне. Баяцца перастала, а вось упэўненасці няма. І не будзе, пэўна, ніколі. Але куды ж я без яго...»

Я, калі аднакурснікам гэтую гісторыю, у якую ніхто не паверыў, два гады таму расказала, вырашыла пацікавіцца, што было з яе героямі далей. Патэлефанавала ў сельсавет, спыталася. Так, доктарка працуе ў амбулаторыі, адказалі. Сын паступіў вучыцца ў медыцынскі. Муж? Гадоў пяць як з'ехаў у Расію на заробкі і прапаў. А яна яго чакае... А ўчора мне ў тым жа сельсавеце сказалі, што доктарка летась прадала дом і з'ехала. Куды — ніхто не ведае...

«Осень недавно в городе — шестой день. // Мое время уезжает вдаль на игрушечном поезде...» Я чамусьці на пачатку верасня заўсёды прыгадваю не хіт Шуфуцінскага пра «третье сентября», які гучыць у гэты дзень з кожнага праса, а гэтую песню старога добрага «Вісакоснага года». Вось і сёння абавязкова знайду ў інтэрнэце і прайграю некалькі разоў. Вечная, як гэты свет, абсалютна восеньская і непадробна шчырая гісторыя. Пра жанчыну з шэрымі вачыма, якая чакае і шукае паўсюль галоўнага героя, набіраючы нумары тэлефона, бо думае, што ён не можа ні хвіліны жыць без яе шэрых вачэй. І ўласна пра яго, яе мужчыну, у якога час едзе на цацачным цягніку, які рэдка зазірае ў каляндар і раптам нечакана для сябе («опаньки!») заўважае, што шэрых вачэй той, якая яго чакае і шукае, ён не бачыў ужо цэлы год.

На гэтым песня і заканчваецца. Але я ведаю: яна яго дачакалася. А ён да яе нарэшце прыйшоў.

Алена ЛЯЎКОВІЧ.